



Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

1.6.2005

Puolustusministeriö  
Säädösvalmistelu- ja yleishallintoyksikkö

PL 31  
00131 Helsinki

Viite FI.PLM.8220  
1045/4210/2004

Asia TASA-ARVOASIAIN NEUVOTTELUKUNNAN LAUSUNTO  
RAUHANTURVAAMISLAIN UUDISTAMISTYÖRYHMÄN MIETINNÖSTÄ

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan työvaliokunta hyväksynyt sähköpostitse 1.6.2005.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiittää puolustusministeriötä lausuntopyynnöstä ja haluaa lausunnossaan kiinnittää huomiota seuraaviin kansallisiin ja kansainvälisiin sitoumuksiin liittyen kriisinhallintaan ja sukupuolten välisen tasa-arvon kysymyksiin.

Sukupuolinäkökulma ja sukupuolten välisen tasa-arvon kysymykset tulee huomioida lakiehdotusten perusteluissa sekä varsinaisissa lakipykälissä, jotta varmistetaan suomalaisen rauhanturvatoiminnan (sen suunnittelun, koulutuksen, toteutuksen ja arvioinnin) vastaavuus kansainvälisten sopimusten ja suositusten kanssa.

Esimerkiksi vuonna 2003 annettu käsky suomalaisen rauhanturvajoukon käyttäytymissäännöistä UNMEE-operaatiosta on positiivinen esimerkki yleisen palvelusohjesäännön kehittämisestä kansainvälisten periaatteiden mukaiseksi. Vastaavat käyttäytymissäännöt tulisi löytyä kaikista operaatioista ja niistä tulisi antaa perehdytystä kaikissa rauhanturvaoperaatioihin liittyvässä koulutuksessa.

### **Huomiot lainperusteluihin sekä lakipykäliin**

Kansainvälisten suositusten ja sitoumusten pohjalta rauhanturvaamislain uudistamisprosessissa tulee kiinnittää erityisesti huomiota koulutuksen sisällölliseen kehittämiseen sekä naisten lukumäärän kasvattamiseen rauhanturvaoperaatioissa.

Rauhanturvaoperaatioiden yhteiskunnallisia vaikutuksia pohdittaessa tulee huomioida rauhanturvaoperaatioiden positiivisia sekä negatiivisia sukupuolivaikutuksia paikalliseen väestöön (tematiikkaa käsitellään YK:n rauhanturvaosaston tuottaman sukupuolitietoisuuskoulutuspaketin osana) ja pyrkiä systemaattisesti ennaltaehkäisemään operaatioiden mahdolliset negatiiviset sukupuolivaikutukset (mm. prostituutio,



naisiin ja tyttöihin kohdistuva ihmiskauppa, HIV/AIDS ja seksuaalinen hyväksikäyttö). Ulkoasiainministeriön rahoituksella on valmistumassa VTT Johanna Valeniuksen tutkimus rauhanturvaoperaatioiden suunnittelemattomista sukupuolivaikutuksista. Tutkimustulokset tulee hyödyntää rauhanturvaoperaatioissa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta haluaa erityisesti kiinnittää huomiota sotilaallisen kriisinhallinnan lakiehdotuksen pykälisiin 6 ja 8, joissa käsitellään kriisinhallintahenkilöstön koulutusjärjestelmän tarkistamista operaatiokohtaisen koulutuksen, Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen, Porin Prikaatin kansainvälisen valmiuskoulutuksen sekä nopean toiminnan joukkojen koulutuksen osalta.

Samoin seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemisen suositusten mukaisesti pykälään 26 kriisinhallintahenkilöstörekisteristä tulee sisällyttää velvoite tietojen kerääminen henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet rikkomuksiin, jotta kyseisiä henkilöitä ei palkattaisi uudelleen operaatioihin.

Asevelvollisuuslain koulutusta koskeviin perusteluihin tulee lisätä sitoumus tasa-arvo/sukupuolinäkökulman huomioivan koulutuksen systemaattisesta kehittämisestä ja tarjoamisesta.

Koska tasa-arvoasiain neuvottelukunta on huolissaan nais- ja lapsikaupan, parituksen ja prostituution lisääntymisestä on neuvottelukunta jo syksyllä 2003 tehnyt aloitteen (Dno 6/43/2003) valtionhallinnon henkilöstöä koskevan ohjeen laatimiseksi, jossa henkilöstöä kehoitetaan olemaan osallistumatta prostituutioon.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että rauhanturvaoperaatioita koskevaa ohjeistusta tulee kehittää niin, että niissä huomioidaan systemaattisesti sukupuolten tasa-arvoa, ihmiskauppaa sekä seksuaalista hyväksikäyttöä koskevat näkökulmat.

### **Sukupuolten tasa-arvoa ja kriisinhallintaa ohjeistavat kansalliset sitoumukset**

Eduskunnan hyväksymä uudistettu **laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta** tulee voimaan 1.6.2005. Pykälässä 4 ”viranomaisen velvollisuus edistää tasa-arvoa” todetaan, että viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.

Pykälässä 6 ”työnantajan velvollisuus edistää tasa-arvoa” todetaan, että jokaisen työnantajan tulee työelämässä edistää sukupuolten tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. Työnantajan tulee

- 1) toimia siten, että avoinna oleviin tehtäviin hakeutuisi sekä naisia että miehiä;
- 2) edistää naisten ja miesten tasapuolista sijoittumista erilaisiin tehtäviin sekä luoda heille yhtäläiset mahdollisuudet uralla etenemiseen;
- 3) edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa työehdoissa, erityisesti palkkauksessa;
- 4) kehittää työoloja sellaisiksi, että ne soveltuvat sekä naisille että miehille;
- 5) helpottaa naisten ja miesten osalta työelämän ja perhe-elämän yhteensovittamista kiinnittämällä huomiota etenkin työjärjestelyihin; ja
- 6) toimia siten, että ennakolta ehkäistään sukupuoleen perustuva syrjintä.

Pääministeri Matti Vanhasen **hallituksen tasa-arvo-ohjelma vuosille 2004-2007** asettaa tavoitteekseen Pekingin toimintaohjelman suositusten sekä YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 mukaisesti kasvattaa naisten osuutta rauhanprosesseissa. Sukupuolinäkökulma otetaan huomioon rauhanturvaajille annettavassa koulutuksessa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta haluaa painottaa, että rauhanturvaoperaatioiden koulutusta suunnittelevien ja järjestävien tahojen tulee hallitusohjelman mukaisesti seurata systemaattisesti järjestämänsä koulutuksen vaikuttavuutta kaikissa operaatioissa.

**Ulkoasiainministeriön asettaman työryhmän valmisteleva Ihmiskaupan vastainen toimintasuunnitelma** toteaa, että sotilaallisessa kriisinhallinnassa ja siihen liittyvässä koulutuksessa tulee huomioida ihmisoikeusnäkökulmat ja tukea ihmisoikeuksien toteutumiseen liittyviä tavoitteita. Toimenpide-ehdotusten mukaan tavoitteena on sisällyttää ihmiskauppaa koskeva koulutus sotilashenkilökunnan valmennuksen osaksi (tietoisuus ilmiöstä, toimintavalmius ihmiskaupan uhrin tunnistamiseksi, auttamiseksi ja suojelemiseksi on tarkoitus lisätä).

### **Rauhanturvaoperaatioita säätelevät kansainväliset sitoumukset**

Rauhanturvaoperaatioita ja niiden suunnittelua säätelevät useat kansainväliset asiakirjat, joissa kiinnitetään erityistä huomiota naisten ja miesten tasa-arvon edistämiseen, naisten ja tyttöjen erityistarpeiden huomioimiseen sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen. Näistä tärkeimmät ovat:

- Windhoekin päätöslauselma ja Namibian toimintasuunnitelma ”Mainstreaming a Gender Perspective in Multi-Dimensional Peace Support Operations”
- YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325
- 4. Naisten maailmankonferenssin pohjalta hyväksytty Pekingin julkistus ja toimintaohjelma
- Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW)

**YK:n rauhanturvaoperaatioista vastaavan apulaispääsihteerin lausunto sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta** (DPKO Under-Secretary General Policy Statement on Gender Mainstreaming) kokoaa yhteen rauhanturvaoperaatioita ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista koskevan mandaatin.

Apulaispääsihteerin lausunnon mukaisesti neuvottelukunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että sukupuolinäkökulman huomioiminen rauhanturvaoperaatioissa on välttämätöntä, jotta operaatiot olisivat relevantteja, tehokkaita sekä vastaisivat kohde- maan naisten, miesten, tyttöjen ja poikien oikeuksia.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kiinnittää huomiota apulaispääsihteerin lausunnon kohtiin 10 ja 13, jotka käsittelevät joukkoja lähettävien valtioiden, rahoittajien, YK järjestelmän ja kansalaisjärjestöjen välistä tiedonvälitystä, politiikkadialogia sekä hyvien käytäntöjen jakamista rauhanturvaoperaatioissa. Samoin apulaispääsihteerin lausunnossa vaaditaan erityistoimia naisten lukumäärän kasvattamiseksi rauhanturvaoperaatioissa.

**YK:n turvallisuusneuvoston vuonna 2000 hyväksymä päätöslauselma 1325** sekä **YK:n pääsihteerin raportti päätöslauselman toteuttamisesta** vuodelta 2004 sisältävät useita konkreettisia tavoitteita ja toimia, jotka tulee huomioida systemaattisesti suomalaisten rauhanturvaoperaatioiden ohjeistuksessa:

- naisten lukumäärän kasvattaminen rauhanturvaoperaatioissa (artikla 1 ja 4)
- sukupuolinäkökulman huomioiminen rauhanturvaoperaatioissa (artikla 5)
- koulutusohjeiden ja -aineistojen kehittäminen (artikla 6)
- HIV/AIDS-tietoisuuskoulutus (artikla 6)
- turvallisuusneuvoston käynnistämässä tehtävissä tulee ottaa huomioon sukupuolinäkökulma sekä naisten oikeudet ja neuvotella niistä paikallisten ja kansainvälisten naisryhmien kanssa (artikla 15)

Suomen tulee tarkistaa omia rauhanturvaajia koskevia kelpoisuusvaatimuksia niin, että se mahdollistaisi naisten lukumäärän kasvattamisen YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 määrittelemällä tavalla. Naisten määrän kasvattamiseksi rekrytoivat tahot voivat markkinoida operaatioita erityisesti naisille ja kehittää asiantuntijarekisterin naisten osallistumisen tukemiseksi ja kiinnittää erityistä huomiota operaatioiden sisällä naisten ja miesten tasa-arvoon liittyviin kysymyksiin.

Sukupuolinäkökulman huomioivaa koulutusta tulee suunnata varusmiespalvelukseen, reservikoulutukseen, upseeriopintoihin sekä erillisiin rauhanturvaamistehtäviin valmistaviin koulutuksiin (mm. CIMIC-valmennus), jotta varmistetaan, että erilaisiin operaatioihin osallistuvat ja tehtäviin suuntautuvat saavat samat perustaidot ja tiedot käyttöönsä. Tavoitteena tulee olla, että kaikki sotilaskoulutuksen saaneet tuntevat relevantit kansainväliset ihmisoikeusasiakirjat, osaavat ottaa huomioon sukupuolinäkökulman eri tehtävissään ja että heille tarjotaan konkreettisia työkaluja työtehtäviensä tueksi. Ulkomaankomennuksille ja rauhanturvatehtäviin lähteville koulutuksen tulee olla pakollista.

Koulutuksen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti myös operatiivisella tasolla rauhanturvaoperaatioita arvioitaessa ja sukupuolinäkökulmaa koskevat indikaattorit tulee ottaa osaksi normaalia rauhanturvaoperaatioiden arviointia. Systemaattinen arviointi ja kehittäminen mahdollistaa hyvien käytäntöjen kansainvälisen jakamisen ja kehittämisen.

Suomalaisen rauhanturvatoiminnan kehittämisessä tulee varmistaa, että kehittämissä työssä huomioidaan sekä YK:n rauhanturvan erityiskomitean ylimääräisen istunnon suositukset (A/59/19/Add1.) että **YK:n pääsihteerin kokonaisvaltaisen raportin suositukset seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi rauhanturvaoperaatioissa** (A/59/710). Rauhanturvan erityiskomitean kokouksen hengen mukaisesti jäsenvaltioiden tulee toimeenpanna raportti mahdollisimman tehokkaasti ja nopeasti.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta haluaa painottaa jäsenvaltioiden vastuuta seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisytyössä ja nollatoleranssia seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Komitean suositusten mukaisesti suomalaista rauhanturvatoimintaa ohjeistavien tahojen tulee huolehtia siitä, että raportin suositukset toimeenpannaan 1.6.2007 mennessä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta muistuttaa YK:n rauhanturvan erityiskomitean suosituksista pikaiselle toimeenpanolle (lihavointi tasa-arvoasiain neuvottelukunta).

Erityiskomitean suositukset (A/59/19/Add1.) pikaiselle toimeenpanolle ovat:

- **pääsihteerin ohjeistuksen (ST/SGB/2003/13) saattaminen joukkoja luovuttavan maan kielellä kaikkien operaatioissa toimivien saataville**
- **joukoille järjestettävässä koulutuksessa tulee kiinnittää huomiota ohjeistukseen**
- **naisten määrää tulee lisätä operaatioiden kaikilla tasoilla ja tehtävissä**
- hyödyntää olemassa olevia yksiköitä (tutussa seurassa käyttäytyminen on maltillisempaa)
- **johdon tulee aikaansaada ilmapiiri, jossa seksuaalista väärinkäytöstä ei hyväksytä**
- **ohjeistuksen noudattaminen ja ilmapiirin luominen otetaan huomioon johdon arvioinnissa**
- operaatioissa tulee tarpeen mukaan ottaa käyttöön esim. ulkonaliikkumiskiellot, kielletyt alueet, vartiointi, asepuvun käyttövelvollisuus jne.
- seksuaalisten kontaktien kieltäminen kokonaan tarpeen mukaan
- sotilaspoliisijoukko tulisi olla eri valtiosta kuin muu joukko samalla alueella
- vapaa-ajanviettomahdollisuuksien lisääminen
- sihteeristön säännösten tutkiminen levon ja vapaa-ajan suhteesta
- joukkoja luovuttavien maiden vastuu
- **joukkoja luovuttavien maiden ja sihteeristön väliset neuvottelut joukkojen vapaa-ajan vietosta**
- **tietojen kerääminen henkilöistä, jotka ovat syyllistyneet rikkomuksiin, ettei näitä palkata uudelleen**
- muutkin kuin varisnaiset rikossyytteet tulee tutkia signaalina mahdollisista tulevista ongelmista
- missioiden erityisneuvonantajien tietotaidon käyttö
- operaatioissa käyttäytymistä valvomaan asetettujen virkamiesten toimintaa tulee laajentaa, mutta se ei poista johdon vastuuta
- sihteeristön rauhanturvaosaston kapasiteettia antaa neuvoja tulee lisätä tutkijoiden työskentelyn häiritseminen tulee voida ehkäistä
- suositus ammattitaitoisen ja riippumattoman tutkimuskapasiteetin perustamiseksi huomioiden nykyaikaiset tutkimusmenetelmät
- **tiedotuskampanjat**
- uhrien informoiminen tapausten käsittelytilanteesta
- uhrien tukemista koskevan strategian laatiminen mm. taloudelliset kompensatiot
- uhrien välitön auttaminen missiossa
- sihteeristön velvollisuus noudattaa lainmukaisia perhe- ja lapsikorvauksia
- sihteeristön asettaminen taloudelliseen vastuuseen (palkan pidättäminen)
- Memorandum of Understanding –uudistustarve

Puheenjohtaja

Sirkka-Liisa Anttila

Pääsihteeri

Hannele Varsa